

# SÉNAT DE BELGIQUE

---

SESSION DE 2004-2005

---

20 JANVIER 2005

---

## Proposition de résolution relative à la réparation des dommages causés par la catastrophe de Bhopal

(Déposée par Mme Isabelle Durant et M. Marcel Cheron)

---

### DÉVELOPPEMENTS

---

Dans la nuit du 2 au 3 décembre 1984, l'usine de Union Carbide perdait quelques 27 tonnes de *methyl isocyanate*, enveloppant Bhopal dans un épais nuage de gaz mortel. Depuis lors, 20 000 personnes ont perdu la vie, dont 2 000 le jour-même de la catastrophe. On estime à 170 000 le nombre de personnes affectées par ce nuage toxique. Et 20 ans plus tard, ces chiffres ne sont toujours pas définitifs: le site n'a jamais été correctement nettoyé et continue donc à contaminer des milliers de riverains.

L'Union Carbide, puis la Dow Chemical Company qui l'a reprise en février 2001, ne cessent de se dérober à leurs responsabilités vis-à-vis des dommages causés. Union Carbide constitue en effet un fugitif face à la justice, laquelle a échoué à affronter les accusations criminelles pesant contre la compagnie tandis que des accusations d'homicide involontaire, entre autres, pèsent contre elle. À ce jour, aucun représentant de Union Carbide Corporation n'est comparu devant un tribunal pour faire face à ces accusations. Ajoutons à cela qu'Union Carbide et Dow Chemical ont ignoré la convocation urgente de la cour de Bhopal.

# BELGISCHE SENAAAT

---

ZITTING 2004-2005

---

20 JANUARI 2005

---

## Voorstel van resolutie betreffende het herstel van de door de ramp in Bhopal veroorzaakte schade

(Ingediend door mevrouw Isabelle Durant en de heer Marcel Cheron)

---

### TOELICHTING

---

In de nacht van 2 op 3 december 1984 ontsnapte uit het bedrijf Union Carbide zowat 27 ton methylisocyaanaat, waardoor de stad Bhopal in een dikke, dodelijke gaswolk werd gehuld. Sindsdien zijn 20 000 personen overleden aan de gevolgen van dat incident, onder wie 2 000 slachtoffers die de dag zelf van de ramp niet overleefden. Men schat dat zo'n 170 000 personen een aan voormelde gifgaswolk toe te schrijven aandoening hebben opgelopen. En 20 jaar na de ramp zijn die cijfergegevens nog altijd niet definitief: de site werd immers nooit behoorlijk ontsmet en blijft dus nog steeds duizenden bewoners in de onmiddellijke omgeving ervan aantasten.

Union Carbide en later de Dow Chemical Company, die het bedrijf in februari 2001 heeft overgenomen, zijn hun verantwoordelijkheid voor de schade almaar weer van zich blijven afschuiven. Union Carbide is er voortdurend in geslaagd zich te onttrekken aan de rechtsgang. Het is het gerecht immers nog steeds niet gelukt het bedrijf te dagen voor de strafrechtelijk strafbare beschuldigingen — onder meer onvrijwillige doodslag — die ertegen werden ingebracht. Tot op vandaag is nog geen enkele vertegenwoordiger van de Union Carbide Corporation voor een rechter verschenen om de tegen de maatschappij gerichte aantijgingen te weerleggen. Voegen we daaraan toe dat Union Carbide en Dow Chemical de dringende oproeping uitgaande van de rechtbank te Bhopal, zonder meer hebben genegeerd.

Aujourd'hui, les milliers de tonnes de déchets toxiques rejetés par Union Carbide dans et autour de son site industriel de 1967 semblent progressivement tomber à l'abandon. Beaucoup de ces toxiques ont migrés vers les eaux souterraines et des traces de ces polluants sont apparues dans le lait maternel des mères vivant autour de l'usine. Union Carbide n'a pas restauré le site industriel dans son état originel comme le requiert le contrat de bail conclu avec les pouvoirs politiques locaux de l'État du Madhya Pradesh.

Le désastre continue donc à Bhopal et cet abus des droits de l'homme et de l'environnement s'aggravera sans doute si Dow Chemical ne se décide pas enfin à assumer ses responsabilités. Il est pour le moins paradoxal d'observer une compagnie comme Dow Chemical, prétendant mener l'industrie chimique vers un «souci de responsabilité», contourner ses obligations lorsque de véritables responsabilités peuvent être démontrées.

Nous pouvons donc dire avec force que les leçons de cette terrible catastrophe n'ont pas encore été tirées.

Isabelle DURANT.  
Marcel CHERON.

\*  
\* \*

## PROPOSITION DE RESOLUTION

---

Le Sénat,

A. Considérant qu'il convient que les victimes de la catastrophe de Bhopal bénéficient d'une légitime réparation;

B. Vu la pollution persistante sur le site et autour d'Union Carbide à Bhopal;

Demande au gouvernement d'intervenir afin que :

— Dow Chemical prenne des mesures pour réparer les dommages enregistrés à Bhopal en :

1° s'assurant de la participation d'un représentant d'Union Carbide au dossier criminel en cours à Bhopal, en Inde;

Vandaag ziet het ernaar uit dat hoe langer hoe minder wordt omgekeken naar de duizenden tonnen door Union Carbide in en om de (in 1967 opgerichte) site geloosd giftig afval, waarvan een groot deel in het grondwater is doorgedrongen. Zo werden in de moedermelk van vrouwen die om het bedrijf wonen, sporen van die vervuilende stoffen aangetroffen. Union Carbide heeft de industriële site ook nog niet in haar oorspronkelijke staat hersteld, wat nochtans vereist is op grond van de huurovereenkomst die terzake met de plaatselijke politieke overheid van de deelstaat Madhya Pradesh werd gesloten.

In Bhopal lijkt dus maar geen einde te komen aan het rampscenario. Voormelde schending van de mensenrechten en de aantasting van het milieu kunnen alleen maar nog ergere proporties aannemen indien Dow Chemical uiteindelijk niet beslist haar verantwoordelijkheid op te nemen. Het is op z'n minst paradoxaal te noemen dat precies een maatschappij als Dow Chemical, die pretendeert haar scheikundige industriële activiteiten met de nodige verantwoordelijkheidszin te willen uitoefenen, zich zo aan haar verplichtingen onttrekt wanneer die aansprakelijkheid ook daadwerkelijk is komen vast te staan.

Met de grootste stelligheid kunnen we dus concluderen dat uit die verschrikkelijke ramp nog steeds geen lessen werden getrokken.

\*  
\* \*

## VOORSTEL VAN RESOLUTIE

---

De Senaat,

A. Overwegende dat de slachtoffers van de ramp in Bhopal voor een rechtmatige schadevergoeding in aanmerking komen;

B. Gelet op de nog steeds voortdurende vervuiling in en om de site van Union Carbide in Bhopal;

Vraagt de regering op te treden, opdat :

— Dow Chemical de in Bhopal aangetroffen schade herstelt door :

1° erop toe te zien dat een vertegenwoordiger van Union Carbide betrokken wordt bij het strafonderzoek dat in Bhopal (Indië) tegen het bedrijf loopt;

2° satisfaisant aux revendications des survivants en faveur de dédommagements médicaux et économiques;

3° éliminant toute forme de contamination dans et autour du site industriel et les eaux souterraines empoisonnées, et en procurant des besoins alternatifs en eaux saines aux communautés affectés entre-temps.

— Dow Chemical Company et ses filiales soient exclues de toute passation de marchés publics concernant des fournitures, des services ou des travaux (1) comme adjudicataire principal ou sous-traitant en vertu des « motifs d'exclusion de la participation au marché » (2), considérant que toutes les directives sur les marchés publics définissent les motifs pour lesquels des entreprises peuvent être exclues de la participation à des procédures d'adjudication.

Isabelle DURANT.  
Marcel CHERON.

(1) Communication interprétative de la Commission sur le droit communautaire applicable aux marchés publics et les possibilités d'intégrer des considérations environnementales dans lesdits marchés (2001/C 333/07) — [http://europa.eu.int/comm/internal\\_market/publicprocurement/key-docs\\_fr.htm](http://europa.eu.int/comm/internal_market/publicprocurement/key-docs_fr.htm)

(2) Les motifs pertinents sont les suivants :  
« Peut être exclu de la participation au marché tout fournisseur/entrepreneur/prestataire de services :

*c)* qui a fait l'objet d'une condamnation prononcée par un jugement ayant autorité de chose jugée pour tout délit affectant sa moralité professionnelle;

*d)* qui, en matière professionnelle, a commis une faute grave constatée par tout moyen que le pouvoir adjudicateur pourra justifier; »

Dans le cas où la législation qualifie de délit affectant la moralité professionnelle le non-respect de la législation environnementale, les directives « marchés publics » autorisent le pouvoir adjudicateur à exclure un candidat de la participation au marché pour le motif mentionné au point *c)* lorsque cette entreprise a fait l'objet d'une condamnation pour ce délit et lorsque le jugement a autorité de chose jugée.

La faute professionnelle grave est une notion qui, en tant que telle, n'est pas encore définie ni par la législation européenne ni par la jurisprudence. C'est pourquoi il incombe aux États membres de définir cette notion dans leur législation nationale.

2° tegemoet te komen aan de eisen van de overlevenden van de ramp om een schadevergoeding op medisch en economisch vlak te krijgen;

3° iedere vorm van besmetting in en om de industriële site alsmede van het vergiftigde grondwater weg te werken, en de ondertussen aangetaste bevolkingsgroepen een alternatieve voorziening in drinkwater aan te bieden.

— Dow Chemical Company en haar dochterondernemingen, conform de gronden tot uitsluiting van openbare aanbestedingsprocedures (1) als hoofdin-schrijver dan wel als onderaannemer uit te sluiten van iedere overheidsopdracht (2) met betrekking tot leveringen, diensten of werkzaamheden, overwegende dat alle richtlijnen omtrent de overheidsopdrachten de gronden bepalen waarop bedrijven uitgesloten kunnen worden van het deelnemen aan aanbestedingsprocedures.

(1) Interpretatieve Mededeling van de Commissie betreffende het gemeenschapsrecht van toepassing op de overheidsopdrachten en de mogelijkheden om milieuoverwegingen hierin op te nemen (2001/C 333/07) — [http://europa.eu.int/comm/internal\\_market/publicprocurement/key-docs\\_fr.htm](http://europa.eu.int/comm/internal_market/publicprocurement/key-docs_fr.htm)

(2) Relevant in dit verband zijn de volgende mogelijkheden :  
« van deelneming aan een opdracht kan worden uitgesloten iedere leverancier/ aannemer/dienstverrichter :

*c)* die, bij een vonnis dat in kracht van gewijsde is gegaan, veroordeeld is geweest voor een delict dat de professionele integriteit van de leverancier/aannemer/dienstverrichter in het gedrang brengt;

*d)* die in de uitoefening van zijn beroep een ernstig fout heeft begaan, vastgesteld op elke grond die de aanbestedende diensten aannemelijk kunnen maken. »

Wanneer niet-naleving van de milieuwetgeving volgens de wet een delict is dat de professionele integriteit in het gedrang brengt, kan een aanbestedende dienst krachtens de richtlijnen betreffende overheidsopdrachten een kandidaat op grond van het bepaalde onder *c)* van deelneming uitsluiten wanneer het bedrijf voor dit delict veroordeeld is en het vonnis in kracht van gewijsde is gegaan.

Het begrip « ernstige fout in de uitoefening van het beroep » is als zodanig nog niet in de communautaire wetgeving of jurisprudentie gedefinieerd en de lidstaten kunnen dit begrip dus zelf in hun nationale wetgeving invullen.